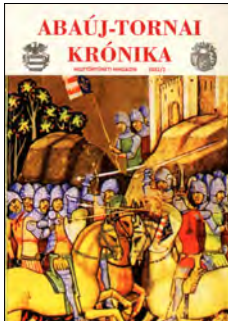

KÖNYVEKRŐL RÖVIDEN

Zahuczky László – Bodnár Mónika – Csirmazné Cservenyák Ilona – Bánfalvi Lászlóné

Abaúj-Tornai Krónika. Helytörténeti magazin. Főszerk.: Nagy László. I. évf. 1. sz. Encs: Abaúji Honismereti és Helytörténeti Egyesület, 2021. 112 p.

A krónika előzménye az 1910 és 1918 között megjelent *Történelmi Közlemények Abaúj-Torna vármegye és Kassa múltjából* című folyóirat. Az új kiadvány célja a megszűnt periodika folytatása, mert a főszerkesztő véleménye szerint az eltelt száz évben méltatlanul háttérbe szorult e történelmi vármegye tudományos ismertetése és népszerűsítése. A magazin az egykori vármegye településeinek történetét, érdekességeit, gazdagságát kívánja az olvasókkal megismertetni: hitelesen, ugyanakkor közérthetően és olvasmányosan. A hosszabb terjedelmű tanulmányok, rövid forrásközlések mellett ezért tréfás történetek és korabeli újságcikkek is helyet kaptak. Az első számban többek között a Hegyköszről, a Gönc határában felfedezett őskori erődítésről, abaúji tréfákról és anekdotákról, Encs határában lévő szkíta kori temetőről, Alaghy Bekény András (1560 k. – 1580) ifjú birtokos helyzetéről és gyámságának történetéről, a szádvari éremletről és Fancsalról is olvashatunk. (ZL)

Abaúj-Tornai Krónika. Helytörténeti magazin. Főszerk.: Nagy László. II. évf. 1. sz. Encs: Abaúji Honismereti és Helytörténeti Egyesület, 2022. 114 p.

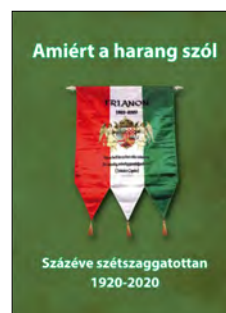
A helytörténeti sorozat újabb, idei első számában mások mellett az Abaúji-hegyalja kialakításáról, fejlődéséről és változásairól, a régi Torna vármegye néphitgyűjtéseiből, a 14 halálos áldozattal járó 1919-es buzitai lakodalomról, a Tanácsköztársaság ináncsi történetéről és az Ináncsra kitelepített legfőbb számszéki osztályvezető, dr. Lobmayer Iván visszaemlékezéséről olvashatunk. Meglepő eredménnyel zárult az a többrésztvevős kutatás, amelynek közleménye a Tuzsér-boszorkány-hegyi régészeti ásatás során előkerült, honfoglaló magyarságra jellemző, annak nemesi rétegéhez köthető, szobrászati arcikonstrukcióra alkalmas, ép koponyaleletéről készült. A lelet apai ágát követve sikerült megtalálni a ma élő leszármazottakat! Önálló írás ismerteti Bódvaszilas egykori barokk Nepomuki Szent János-kápolnáját és a boldogkővállaljai Péchy–Zichy-kastély történe-

tét. Gibárt érdekes malomtörténeti adataival külön dolgozat foglalkozik. Szepessy Zoltán encsi főszolgabíró és felesége, Lya de Putti színésznő termékeny életébe egymást követő életrajzi összeállítások nyújtanak betekintést. Az Üstökös folyóirathoz válogatott, abaúji vonatkozású tréfákkal és anekdotákkal zárul a magazin. (ZL)

Abaúji mesterségek. Encs: Encs Város Önkormányzata, 2021. 52 p.

2021-ben zárult az a határokon átnyúló Interreg V-A Szlovákia–Magyarország Kisprojekt Alap pályázat, melynek egyik zárórendezvénye egy Encsen megrendezett szakmai konferencia volt. A konferencián a magyar fél részéről szervezett és elhangzott négy előadást tartalmazza ez a kis kiadvány. Bodnár Mónika írása az abaúji fazekasságról szól, fő érdeme, hogy közli az 1620-ból származó és 1759-es átíratban fennmaradt szépsi fazekasok céhlevelét. Gyulai Éva korábbi kutatásainak összegzéseként az Abaúj vármegyei és első sorban kassai „divatiparokról”, különös hangsúllyal a szabókról értekezik. Szalipszki Péter egy letűnt világ korrajzát, a paraszti lét sokszínűségét mutatja be a *Requiem a parasztságért* című írásában. Sándor Róbert az Abaúji Értéktár egyes elemeit ismerteti, kitér a természeti értékekre, az épített örökségekre és a kulturális értékekre. (BM)

Amiért a harang szól. Száz éve szétszaggatottan: Trianon 1920–2020. Szerk. Daruszőgi H. Imre. Mezőkövesd: Hajdu-Vinpress Kiadó, 2020. 221 p.

A Magyarország megcsonkítására emlékeztető kötet a trianoni békeszerződés 100. évfordulójára jelent meg. Sebe

Imre bevezetője szerint a könyv adalékul szolgál a magyar történelem apokalipszisééről született emlékiratokhoz. Nem szabad feledésbe veszni hagyni, hogy a szegényletes trianoni békeszerződés hová vezetett. Ennek lett a következménye, hogy Magyarország, talán a világon egyedül, saját népével határos. Kettévágott magyar települések, vasútvonalak, gazdaságok, ipar és mezőgazdaság, földtulajdonok és emberi életek. Lakosságcsere

barbár módra, mind a híres európai kultúra történelmének szégyene – olvasható a bevezetőben. Eről szólnak a könyvben található írások és versek, felidéznek a múltat, a korabeli történelmi helyzetet és a jelent, hiszen 100 év után sem szabad feledni Magyarország feldarabolását. A kötet az anyaországban és az elszakított területeken – Erdélyben, Felvidéken, Délvidéken, Vajdaságban – élő szerzők gondolatait, visszaemlékezéseit tárja az olvasók elé, színesítve korabeli és jelenkori fotókkal. (CsCsI)

Barta Zoltán: Korképek Sáta történetéből. Sáta helytörténete. Sáta: Sáta Község Önkormányzata, 2020. 274 p.

Régi igényt elégít ki Barta Zoltán hiánypótló könyve, melyben sokéves kutatómunka eredményeként nyújt betekintést szülőfaluja, a Bükki-hegy-

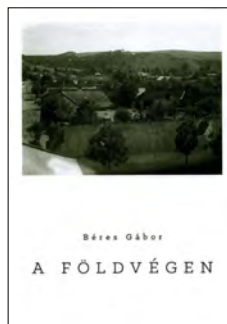
háton egykor központi szerepet betöltő település, Sáta történetébe, hagyományába, de a falu mai életébe is. Barta Zoltán kitartó munkával gyűjtötte az adatokat, kutatta fel a forrásokat, kereste meg azokat az egykori és jelenlegi sátaiakat, akik információval szolgálhattak munkájához. *Ki ne lenne kíváncsi arra, hogyan éltek Sáta községben 100-200 évvel ezelőtt ugyanazok az emberek, akiknek utódai vagyunk?* – teszi fel a kérdést a szerző, aki olyan korképeket mutat fel könyvében, melyekből kialakítható az elődök világának képe. Könyvének megírásával egyrészt a Sátán élőknek kíván támaszt nyújtani helyi identitásuk megőrzéséhez, másoknak pedig az érdeklődését szeretné felkelteni a falu iránt. Sáta történelméről, látnivalóiról, középületeiről, hagyományairól éppúgy olvashatunk a könyvben, mint az innen származó ismert emberekről, de a mai alkotókról, művészekről, a település kitértetettjeiről is. Sok érdekes történelmi-történeti adalékot olvashatunk korabeli források, sajtóanyagok felidézésével a *Sátai korképek* fejezetben, mint pl. Szelezky Zita szüleinek sáta házasságkötésétől, a falu fölött elhaladó Graf Zeppelin léghajóról vagy a *Budapesti mesék* című film itteni forgatásáról. A nagy alakú, illusztrált kötet pályázati támogatás segítségével jelent meg. (BL-né)

Benkóczy György: Rejtelmes anyanyelvünk. Magyar szócsoportok eredete. Budapest: Tinta Könyvkiadó, 2021. 263 p.

Újra megjelent az 1996-ban már napvilágot látott kötet, kiegészítve Benkóczy Nóra édesapjáról írt életrajzával. Benkóczy György a bevezető-

ben kifejti, hogy mi indította a könyv megírására, miért is van aktualitása a magyar nyelv elemzésének. Csoóri Sándor 1995-ben a debreceni Anyanyelvi konferencián arra utalt, hogy a „felejtés népe” lettünk. A szerző szerint *úgy is fogalmazzuk, hogy amíg a határainkon túli magyarságunk élet-halál harcát vívja anyanyelve jogaiért, nemzeti léte magmaradásáért, nálunk a teljes közöny uralkodik.* Pedig az anyanyelvre éppen olyan szükségünk van, mint a levegőre, vízre, hiszen ezen keresztül tudunk kommunikálni, megérteni egymást. Természetesen, nyelvünk a történelem során szinte elvesztette eredeti mivoltát, mégis arra kell törekednünk, hogy az őstől ránk maradt sokszínű anyanyelv ne menjen feledésbe. Az évszázadok során számos néppel volt közös életünk, és valamennyi néptől vettünk át szavakat, így alakult ki a ma is használt magyar nyelv. Megtudhatjuk, milyen jövevényszavaink vannak, azok mit jelentenek, honnan származnak, és hogyan épültek be a magyar nyelvbe. Ismerteti nyelvünk történetének korszakait a kezdetektől napjainkig. A szerző különösen fontosnak tartotta, hogy a fiatalok figyelmét felhívja az anyanyelv szépségére, használatára. A kötetet értékes szó- és tárgymutató egészíti ki, mely megkönnyíti az egyes kifejezések visszakeresését. (CsCsI)

Béres Gábor: A földvégen. Bódvavendégi: Kiadta Bódvavendégi Község Önkormányzata megbízásából a Rovás, 2020. 136 p.

A szerző szülőfaluja, Bódvavendégi azzal tiszteleg neves szülőttje, egyházi szolgálatban állt fia előtt, hogy meg-

jelenteti műveit. Béres Gábor mintegy 50 kötetet írt, ezek többsége történeti, honismereti munka, de vannak közöttük szépirodalomba sorolható novellák is. Ezek a kötetek – egy kivétellel – nem kerültek a nagyközönség elé, csak gépiratban terjedtek. Ez az egy kivétel éppen a Földvégen címet viselő novellagyűjtemény, mely eredetileg a Sajó Vidék nyomda jóvoltából Rozsnyón jelent meg 1935-ben. A benne szereplő írások a korabeli néplélek tükré-ként is értelmezhetők. Az egyszerű falusi emberek életével, problémáival, dilemmáival foglalkoznak, mint az erkölcsösség, empátia, önzetlenség, földhöz való ragaszkodás, attól való elválás, amerikai kivándorlás... A 28 novellát követően Koleszár Krisztián és Kovács Ágnes ismerteti Béres Gábor életútját és munkásságát. A kötet végén Nyírjesi-Tichy Kálmán 1935. március 17-én a Magyar Hírlapban megjelent könyvkritikája olvasható. A kiadványt Veres József korabeli fotói illusztrálják, melynek üvegnegatívjai a Herman Ottó Múzeumot gazdagítják. (BM)

Bodnár Ákos: Bélyeges téglák Miskolcon. A miskolci téglagyártás története. Miskolc: Bodnár Ákos, 2022. 236 p.

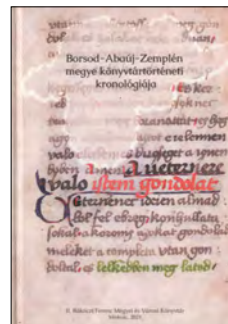
A szerző 2009-ben keresett kereti búbos kemence kéményéhez eladó téglát Miskolcon. Azóta gyűjti a különböző bélyegzéssel ellátott falazóköveket, amelyeket házak bontásakor, sittylerakó telepeken talált, vagy évek során ismerőseitől, barátaitól kapott. Mára szenvedélyévé vált a téglajegyű épületszer gyűjtése, gyűjteménye jelenleg több mint 200 példányt tartalmaz. A szerző saját kiadásában megjelent kötet a többéves gyűjtő- és kutatómunka összegzése, amelyben a helytörténeti kutató az egyházi és polgári téglagyártás miskolci történetét ismerteti bélyeges téglákról és gyárépületekről készített színes fényképek, egykori gyártulajdonos-életrajzok, táblázatok, diagramok, térképrészletek és korabeli újsághirdetések kíséretében. Könyvében a nemesi családokhoz köthető téglák mellett a nem beazonosítható téglabélyeges és a nem Miskolcon gyártott téglák is helyet kaptak. A kemény fedeles kiadvány végén a bélyeges téglák néhány praktikus építészeti újrahasznosítását, teraszkorlátokba, járófelületekbe és kerti magasságásokba való beépítését ismerheti meg az olvasó. A hiánypótló mű függeléke a miskolci téglagyárak időrendi áttekintését tartalmazza alapítási és megszűnési/átalakulási évszámaikkal, továbbá több esetben a jogelőd/jogutód téglagyárak feltüntetésével, az 1854-ben alapított Furman testvérek téglagyárától a feltételezhetően 1943-ig működő csanyikvölgyi téglagyárral bezárólag. (ZL)

Bodnár Mónika: Fejezetek Tornabarakony falu- és egyháztörténetéből. Barakonyi füzetek II. Tornabarakony: Tornabarakony Község Önkormányzat Értéktár Bizottsága, 2022. 37 p.

A helytörténeti füzet első fejezetéből a település földrajzi elhelyezkedését, közigazgatási besorolását ismerhetjük meg. Második szerkezeti egysége a kisközség létrejöttéről és földesurairól, népességéről és nyelvhasználatáról tájékoztat. A török időkben elnéptelenedő egykori Torna vármegyei zsákfaluba 1735 után gróf Gyulay Ferenc ruszin görögkatolikus jobbágyokat telepített be. A 18. század végén tótok laktak, számuk 1785-ben 154 fő volt. A 19. század közepén Barakonyban 385 lakos élt. Mivel a föld nem adott elegendő munkát a férfiaknak, a tornai bányákban, erdészetekben és fűrészüzemekben kerestek maguknak megélhetést. Az asszonyok Kassára jártak piacozni a kertekben megtermelt zöldséggel,

gyümölcszel és tejtermékekkel. A település neve 1905-től lett Tornabarakony. 1920-ban a lakosság száma 240 fő volt, akik ekkorra már teljesen elmagyarosodtak. A Trianonban meghúzott határ elvágta a falu megélhetését biztosító gazdasági köldökzsinórt. 1970-ben bezárt az iskola, 2003-ban a bolt és a kocsmá is. A Bódva-völgyi helységben 2021-ben 18 fő élt. Táblázat szemlélteti e fejezetben a lakosság nyelvhasználatára, felekezeti összetételére utaló adatokat, a lakóházak/családok és az össznépesség számának alakulását 1771-től 2021-ig. Az egyházi hivatal működési területét Bódvarákó, Bódvaszilás, Komjáti, Martonyi, Rakacaszend, Tornabarakony és Tornaszentandrás települések alkották. Az 1777-től vezetett és hozzáférhető anyakönyvek segítségével nyomom követhető a faluban papi szolgálatot teljesítő parókusok, adminisztrátorok névsora, amelyet Doroghy Jánostól Matyi Róbert szolgálati idejéig külön kimutatás ismertet. A *Szagrális emlékek és hitélet* fejezetből megtudhatjuk, az 1877-es Canonica visitatio arra utasítja a barakonyiakat, hogy amint módjukban áll, építsenek ikonosztázt templomukba. 1979-ben készült el Kárpáti László művészettörténész munkájaként ez a szentképfal. Az önkormányzati Értéktár Bizottság kiadványának borítóján korabeli térképszelvényen a település, színes fényképen az Istenszülő születése görögkatolikus templom és gondozott templomkertje, hátoldalán a tornabarakonyi ikonosztáz, Molnár János polgármester felvétele látható. (ZL)

Borsod-Abaúj-Zemplén megye könyvtártörténeti kronológiája. Összeáll.: Gerő Gyula és Prókai Margit. Miskolc: II. Rákóczi Ferenc Megyei és Városi Könyvtár, 2021. 304 p.

A *Magyar könyvtártörténeti kronológia 996–2007* című kiadvány első három kötete egy-két mondatos krónikaként 16 ezernél több eseményt örökített meg a magyarországi könyvtárak történetéből. Gerő Gyula (1925–2022) több mint három és fél évtizeden át készítette hiánypótló és egyedülálló, mára nélkülözhetetlen adattárát, amelynek során a hazai könyvtári szakma szinte egésze segítette adatszolgáltatással és a tételek hitelesítésével. 2014-ben jelent meg a kronológia negyedik kötete a 2008–2010-es időszak eseményeinek számbavételével és az első három kötet kiegészítéseivel. E történeti kutatások szempontjából megkerülhetetlen országos kronológia vált a kiindulási alapjává a helyinek, amely a mai Borsod-Abaúj-Zemplén megye könyvtártörténetének időrendi feldolgozására törekedett. A most megjelent területi kronológia gyűjtőköre, szerkezeti felépítése az országoshoz hasonló. Megtalálhatók benne a könyvtárak alapításával, megszűnésével,

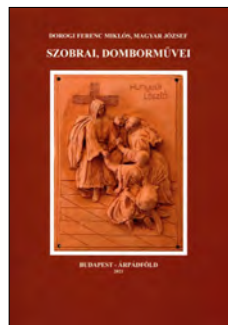
átalakulásával, felújításával, az épületek átadásával, a névváltozásokkal kapcsolatos időpontok, a változások tekintetében fontos személyi információk, kinevezések, kitüntetések, végül a halálozások életrajzi adatai is. A könyv két tartalmi egységből áll. Az első rész az országos kronológia eddigi négy kötetének 1525–2010 közötti, megyei vonatkozású kivonata, változtatások nélküli újraközlése. Az adattár második szerkezeti egysége *Borsod-Abaúj-Zemplén megye önkormányzati könyvtárainak kronológiája 2011–2020* címmel a kötet függelékében szerepel. Az időrendi kompozíció elkészítésében hangsúlyos szerepe volt a koronavírus-világjárványnak, ugyanis a pandémia és veszélyhelyzet miatt a könyvtárosok is otthoni távmunka végzésére kényszerültek. A kötetet név-, cím-, földrajzi név- és tárgymutató zárja, segítve ezzel annak használatát. A pontos összeállítás nem hiányozhat a könyves szakemberek és a könyvkultúra iránt érdeklődők könyvespolcairól sem. (ZL)

A Borsodi Tájháza Közleményei 45–46. *Edelény: Hadobás Pál Művelődési Központ, Könyvtár és Közérdekű Muzeális Kiállítóhely, 2022. 88 p.*

Edelény várossá nyilvánításának 35. évfordulója alkalmából szervezett várostörténeti konferencián (2021. szeptember 24.) elhangzott előadások

olvashatók a kötetben. Molnár Oszkár polgármester bevezetőjét követően Titkos Sándorné konferencia-megnyitójának szövege következik. Wolf Mária, a borsodi földvár jeles kutatója ismerteti az államalapítás kori központ történetét, régészeti feltárását. Gyulai Éva Edelény 17. századi történetéről villant fel részleteket, amikor azt még a Rákócziak birtokolták. Hevesi Attila Edelény és környéke természetföldrajzi viszonyait, kistáji besorolásait, földtanát, domborzatát, éghajlati adottságait, növényvilágát mutatja be, számos fotóval illusztrálva. Koleszár Krisztián a 17–18. századi szádvári uradalomról értekezik a tisztartó, Fekete István és az Eszterházy uraság levelezése kapcsán, valamint röviden szól a két (szádvári és edelényi) uradalom kapcsolatáról. Kelemen Erzsébet a „kies Bódva-völgy irodalmi színeit” villantja fel írásában a 19. századtól napjainkig, kitérve a térséggel összefüggésbe hozható vizuális költészetre. Hadobás Sándor egy világhírű német-osztrák geológus, Ferdinand von Hochstetter 1855. évi edelényi és környékbeli látogatásáról és ennek okáról értekezik. A Bódva völgye textilkultúrájáról, Laki-Lukács László textilgyűjteményéről és a hagyaték sorsáról Bodnár Mónika írása ad tájékoztatást. (BM)

Dorogi Ferenc Miklós, Magyar József szobrai, domborművei. *Budapest: Dorogi Ferenc Miklós, 2021. 183 p.*

Az elmúlt évben látott napvilágot Dorogi Ferenc Miklós és nyolcéves unokája, Magyar József terrakottaalkotásait megörökítő reprezentatív kötet, mely az alkotók munkáit hivatott megőrizni barátok, ismerősök, rokonok, érdeklődők számára. A könyvben 520 db – ebből 40 a Magyar József alkotása – kitűnő fotókkal illusztrált szobor és dombormű látható témánkénti csoportosításban. Van benne a hithez kapcsolódó szobrok, keresztúti domborművek, közismert magyar személyiségek, közöttük az Aranycsapat ábrázolása. *A keleti népek a honfoglalás előtt* című fejezetben láthatjuk többek között pamíri, turanídi, urali párok portréit. A karikatúráknak szentelt részben barátjának, Teszák Sándor karikatúragrafikus-művésznek állít emléket, akivel 2012-ben közös kiállításon mutatták be műveiket a budapesti Corvin Művelődési Ház – Erzsébetligeti Színházban. 72 darabban külön fejezetben mutatja be a matyó népviseletet, pl. egy matyó párt 1898-ból, a Matyó Madonnát és a Mezőkövesdhez kapcsolódó neves emberek portréit (pl. Takács István templomfestő-művészt, Csepela Lajos hősi halált halt plébánost, Lukács Gáspár tanárt, karmestert, a Matyó Múzeum egykori vezetőjét). Dorogi Ferenc hobbiként több mint 20 éve foglalkozik terrakottaalkotások készítésével és helytörténet-kutatással (főleg budapesti lakóhelye, Árpádföld történelmével, de mint mezőkövesdi származású, nem feledkezik meg szülővárosáról sem). Városunkban is több kiállításon láthattuk alkotásait, csakúgy, mint felesége Kriston Margit babáit. Jelenleg a *matyó körmenet* bemutatásán dolgozik. (CsCsI)

Dorogi Ferenc Miklósné Kriston Margit saját készítésű hímzései, saját készítésű matyó- és gyűjtött babái. *Budapest: Dorogi Ferenc Miklósné, 2021.*

Dorogi Ferenc Miklósné Kriston Margit „tősgyökeres” mezőkövesdi édesanyja hatására szívta magába a matyó népművészetet. Már gyermekkorában megismerte a hímzés technikáját. Édesanyja csodálatos rajzai alapján maga is gyönyörű lakáskiegészítőket hímzett. Nyugdíjas éveit is aktívan tölti, a könyvben megörökített alkotásai is ezt bizonyítják. A könyv színes fotói hűen adják vissza a matyó hímzés eredeti színvilágát. Párnák, függönyök, táskák, terítők mellett egyházi lobogókat

és oltárterítőket is készített. De nemcsak a hímezeit ismerhetjük meg a könyvből, hanem másik hobbiját is: közel fél évszázada gyűjt népművészeti babákat. Egyik riportban így nyilatkozik erről: *Akármerre nyaraltunk vagy kirándultunk, azt tapasztaltuk, hogy minden más emléktárgynál jobban őrzi egy ország, egy táj vagy egy helyi nevezetesség emlékét egy hiteles baba, ezért igyekeztünk beszerezni egyet.* A külföldi babákat általában a lányától kapta, aki munkája révén sok országban megfordult. Így minden földrész 65 országából 350 babája van, ezek közül 50 darab a szülőföld népviseletét hivatott megőrizni, ezeket saját maga készítette. Ez tölti ki nyugdíjas éveit. Kiállításokon a matyó babákat igyekeznek élőképből, „munkában” bemutatni. A matyó lakodalmi felvonulás már készen van. Jelenleg a Jézus Szíve búcsú hagyományos körmenetén dolgozik. A kötetben közel 500 színes fotó a babákat és a kiállításokat örökíti meg. (CsCsI)

Emberk – társadalmak – hagyományok. Tanulmányok a Barkóságról. Szerk.: Alabán Péter. Studia Barconum VI. Ózd: Alapítvány Szentsimon fejlesztésére, 2021. 263 p.

Egy konferencia- és tanulmánykötet-sorozat újabb kötettel gyarapodott. A sokszer-

zős tanulmánykötet további adalékokkal szolgál a Barkóság kultúrájának, történetének témaköréhez. Tiszteletet érdemlő teljesítmény ez, különösen, ha figyelembe vesszük, hogy egy egykor szebb napokat látott, de napjainkban nagyon elhagyatott, sok problémával küszködő térségről van szó. Az a fiatal és agilis kutatógárda, amelyik élteti ezt a sort, és Ózd térségét választotta kutatási területének, igyekezik magához vonzani a térségben élő és onnan elszármazott professzionális és amatőr kutatókat, akik örömmel csatlakoznak a lelkes maghoz. Erről tanúskodik ez a kötet is, melyben olvashatunk egyebek mellett a barkó népnév eredetéről (Paládi-Kovács Attila), Bolyok faluról (Kovács-Veres Tamás Gergely), az Ózd környéki papság viszonyulásáról az 1848-as forradalmi eseményekhez (Tengely Adrienn), a velkenyei plébánia megalakulásáról (Gecse Annabella), a Rimamurány–Salgótarjáni Vasmű Rt. oktatáspolitikájáról (Nagy Péter), az Ózdhoz csatolt Szentsimon kultúrájáról (Kovács László, Kovács Béla, Rimaszékiné Kovács Klára), a mikófalvi passiójátékról (Császi Irén), a domaházi konyhákról (Nagyné Batári Zsuzsanna), a palóc étkezési szokásoknak az ózdi közétkeztetésben való megjelenéséről (Várkonyi-Nickel Réka), a rendszerváltás utáni változásokról (Bartha Eszter, Alabán Péter). A kötet végén bibliográfia, filmográfia, gyűjteményismertető és recenziók olvashatók. (BM)

Emlékök Dél-Borsodból. Összeáll.: Erőss Gábor. H. n.: Magánkiadás, 2020. 127 p.

A szerzőnek eddig két kötete jelent meg, melyben régi újságcikkek alapján a dél-borsodi régió mindennapjait tárja az olvasó elé. Jelen első kötetben a térség keleti felének 17 településéről – Ároktő, Emőd, Gelej, Hejőbába, Hejőkürt, Hejőpapi, Igrici, Mezőcsát, Mezőnagy Mihály, Nemesbikk, Oszlár, Tiszababolna, Tiszadorogma, Tiszakeszi, Tiszapalkonya, Tizzaszederkény és Tiszatarján – az 1870-es évektől az 1930-as évek végéig megjelenő cikkek tárházát gyűjtötte egy csokorba. Ezek az újságcikkek alapvetően bulvár jellegűek, s mint ilyenek, érdekes és tanulságos korrajzot tárnak az olvasó elé a vidék 19–20. század fordulóján élt emberek mindennapjairól. A cikkek egy része mindegyik jelentős történelmi-néprajzi értékkel is bír, hiszen találunk köztük érdekes leírásokat a valamikori betyárokról, kiderül, miért pusztult el Mezőcsát egy része a szabadságharc idején, de megtudhatjuk azt is, hogyan nyerte nevét a Kardos-szőlő, vagy miért öröközte meg Arany János Tiszakeszitet a Toldi szerelmében. A vidék természeti értékeit kedvelő olvasók különleges tájleírásokat is találnak a gazdag gyűjteményben. A kötetet a cikkeket illusztráló régi képeslapok teszik vonzóbbá. (CsCsI)

Emlékök Mezőkövesdről I. Összeáll.: Erőss Gábor. Mezőkövesd: Mezőkövesd Város Önkormányzata, 2022. 120 p.

A kötetet az 1839–1918 között megjelent újságcikkek közül válogatva állította össze a szerkesztő Mezőkövesd Város Önkormányzatának felkérésére. A tetszetős kivitelű, régi képeslapokkal és különleges egyedi díszítési elemekkel illusztrált, ízlésesen szerkesztett kiadvány nemcsak a szemet gyönyörködteti, de a válogatásból adódóan szórakoztató is. A cikkek nagy része az előző kötethez hasonlóan itt is bulvár jellegű, de történelmi hitelességgel tárja az olvasó elé a 19. és 20. század eleji matyó nép mindennapjait. Sok érdekességet olvashatunk a házassággal kapcsolatban, mely Jókai Mór: *Házasság asszonyért* című írásával kezdődik. Majd megtudhatjuk, hogyan nősítették meg a matyó legényt, mikor jelen sem volt, milyen ceremónia előzte meg a lánykérést, hogyan zajlott le egy lakodalom, milyen sorsa volt egy új asszonynak az anyós mellett. Azt tartották, hogy ha a férj „elnáspángolta” a feleségét, az biztos jele volt a szerelemnek. De megtudhatjuk azt is, mi köze volt Blaha Lujzának a matyó lakodalomhoz. Persze kidomborodik az is a kötetből, hogy mennyire

voltak hevesek a férfiak, mi volt az a matyó virtus. A verekedés gyakori volt a tizedek legényei között, többnyire a lányok miatt. Ha pedig más faluból jövő fiú tűnt fel a színen, az sem úszta meg szárazon, persze csak *botval!* El is terjedt: *Mihent matyaó, mingya' nem jaó.* Megtudhatjuk továbbá, hogy Izabella főherceg asszony hogyan alapította meg 1912-ben a Matyó Háziiipari Szövetkezetet Mezőkövesden, hogyan lett népszerű az egész világon a gyönyörű matyó hímzés, a francia bonbonier miért volt olyan kapós, mit küldött József főherceg Gáspár (Kígyó) Györgyné született Molnár Annának, és mikor „járt” Mezőkövesden Magyar Korona. A cikkekből az is kiderül, hogy a pápának készült matyó öltözéknek mi lett a sorsa, mit kértek a fronton harcoló katonák a kövesdi néptől, milyen volt a harctéren az élet, hogyan fogadta a nép a gimnázium építését, a kivándorlást és a summásságot. Olvashatunk tolvajokról, kísértetekről, öngyilkosságokról, szerencsétlenségekről, csalókról, szélhámosokról, lóköttő cigányokról, betörésekről, felhőszakadásról, annak következményeiről és a nádas házak legnagyobb félelméről, a tüzekről. A felsorolt ízelítő mellett még sok érdekes dolgot tudhatunk meg Matyóföld népéről ebben az első kötetben. Az 1918 utáni események a II. kötetben fognak napvilágot látni. (CsCsI)

Fehér József: Mezők üde lelke. Sátoraljújhely: A Magyar Nyelv Múzeumaért Alapítvány, 2022. 440 p.

Először foglalta kötetbe a kiadó szervezet A Magyar Nyelv Múzeuma egyik alapítójának, Fehér József irodalomtörténésznek életművét, szakmai és publikációs tevékenységét. A szerző 1985-től a sátoraljújhelyi Kazinczy Ferenc Múzeum alapító igazgatója, 2014-ig az intézmény vezetője, a Kazinczy Ferenc Társaság alapító tagja, később elnöke. Négyévtizedes, sokoldalú tevékenysége során rendszeresen foglalkozott a magyar nyelvvel, irodalommal és művelődéstörténettel: a magyar kultúrával. Maga Fehér József vallja, hogy a vidéki múzeumigazgató munkája egy házi orvoséhoz hasonlítható, hiszen több tudományterületet kell ismernie. 1982 óta számtalan tudományos publikációt készített, amelyekből a Kazinczy Ferenc Társaság tiszteletbeli elnökének 70. születésnapjára most megjelent ünnepi könyv 87 válogatott írást közöl. A szerteágazó érdeklődés

és munkásság alatt keletkezett, témájukat tekintve sokféle közlemény rovatokba rendezetten, két önálló fejezetben (*Legendáriumom, Múzeumi mezőkön*) olvashatók. A kiadványt a muzeológus 1982–2021 között megjelent írásainak, valamint kötet- és sorozatszerkesztéseinek bibliográfiája zárja. A kötet kiadását a Nemzeti Kulturális Alap és a Kazinczy Ferenc Társaság támogatta. (ZL)

Dr. Fehérné Tamás Judit: Tamás Ilonka. A nemzet tanító nénije. Kisebbségéért – Pro Minoritate Alapítvány, Méry Ratio Kiadó, 2020. 251 p.

Miután a magyar parlament 2010-ben elfogadta a kettős állampolgárságról szóló törvényt, a határon túli magyarok anélkül kaphatnak magyar állampolgárságot, hogy Magyarországon éljenek. Sok, az anyaország határain kívül élő magyar élt ezzel a jogával, hogy ily módon is erősítse kötődését az anyanemzethez. A szomszédos országok más-más módon reagáltak a helyzetre; a szlovák kormány úgy, hogy megfosztotta szlovák állampolgárságuktól azokat, akikről kiderült, hogy kérték a magyar állampolgárságot is. Ezek után kevesen voltak, akik nyíltan felvállalták kettős állampolgárságukat. Ezen kevesek egyike volt a csaknem százszázéves Tamás Aladárné Szűcs Ilona, akinek neve ekkor széles körben ismertté vált. Szűcs Ilona 1912-ben született a Gömör-Kishont vármegyei Várgedén. Pozsonyban szerzett tanítói oklevelet, majd Nagybalogon tanított. Törekeny nő léte férfiakat megszegyenítő erővel, hittel és akarattal rendelkezett. Az ő életútjáról és helytállásáról szól ez a könyv, az őt mindig támogató Judit lánya által megírva. (BM)

P. Fischl Klára – Tobias L. Kienlin – Pusztai Tamás: A rend nyomában. 4000 éves települések a Bükkalján és a Borsodi-síkság területén. Budapest: Martin Opitz Kiadó, 2022. 127 p.

A kötet több mint húsz dél-borsodi, 4000 éves település történetébe vezet be. Az olvasó választ kaphat arra, hogyan dolgozik, milyen forrásokat használ a 21. század régésze. Megtudhatjuk azt is, hogy a különböző kutatási módszerekkel kapott adatok egymásra vetítésével hogyan erednek a bronzkori Rend nyomába, amely a vizsgált időszakban a Dél-borsodi-síkság és a Bükk-hegyláb zónájában, az egyes emberi közösségek által létrehozott települések egyéni vonásaiban érhető tetten. A BORBAS-projekt 2012 óta folyik a Miskolci Egyetem, a Herman Ottó Múzeum és a Kölni

Egyetem közös munkájaként. Célja a dél-borsodi és a Bükk-hegylábi régió bronzkori települési belső struktúrájának feltérképezése, az egyes települési részek funkciójának meghatározása, a települések térbeli struktúráját létrehozó szokások azonosítása. Vizsgálja a települések térbeli elhelyezkedését, egymáshoz és a tájhoz való kapcsolatukat, a tájhasználatot, az őket összekötő utak rendszerét. Végül a kutatócsoport a vizsgált mikrorégióban szerzett ismereteit szeretné a bronzkori Kárpát-medencéről megismert általános tudásanyagba is beilleszteni. A megjelent könyv betekintést enged abba, hogyan éltek a négyezer évvel ezelőtt itt lakó közösségek, és milyen nyomot hagytak hátra maguk után. A kötet a nemzetközi projekt eredményeinek első magyar nyelvű bemutatása, ugyanis az elvégzett munkáról az első összefoglalás 2018-ban Németországban, angol nyelven jelent meg. A kiadvány szerzői a BORBAS-projekt vezetői. A kutatás egyes speciális szakterületeit a kutatócsoport további tagjai ismeretik a műben. (ZL)

Jósvafői Helytörténeti Füzetek 46. Szerk.: Szmorad Ferenc és tsai. Jósvafő: Jósvafőért Alapítvány, 2021. 110 p.

Mély tiszteletet parancsoló tény, hogy egy olyan kis település, mint Jósvafő évről évre képes megjelentetni egy(-két) kiadványt saját múltjáról. Az

immár 28. évfolyamába lépett sorozat legújabb számában 21 írás, tanulmány, visszaemlékezés olvasható. Ezek egy része a 18–19. századba kalauzolja az olvasót, részben a még emlékezettel is utolérhető 20. századi eseményeket rögzíti. Önként vállalt krónikás szerepet is betöltve hírt ad a kiadvány az elmúlt esztendő fontosabb helyi eseményeiről is. A kiadványt megjelentető civil szervezet ily módon kíván hozzájárulni a karsztvidékhez való ragaszkodás erősödéséhez. (BM)

Kapusi Krisztián: Milánó illatok. Olasz tárgyú esszék és tanulmányok. Átjáró könyvek 2. Miskolc: Észak-Keleti Átjáró Egyesület, 2020. 115 p.

Miskolc város olaszországi vonatkozásait még senki sem vizsgálta korábban. A szerző muzeológus-levéltárost a váro-

si emberek sorsa foglalkoztatja. Mostani kötetében a két földrajzi helyszín közötti szoros összefüggéseket keresi. A korábban már publikált írások újraközlésén túl a most megjelent tanulmányokból feltérképezhetjük sok más mellett Herman Ottó itáliai

tartózkodásainak emlékeit, Ferenczi Sándor életének olaszországi epizódjait vagy Nápoly és Miskolc, valamint Diósgyőr nemzetközi kapcsolatrendszerét. A kötet hátsó borítójára Bán András nyugalmazott egyetemi oktató írt ajánlót. A könyvben felhasznált képek többségében a Herman Ottó Múzeum Helytörténeti Dokumentációs Gyűjteményéből származnak. (ZL)

Képeslapok a Palotából. 90 éves időutazás Lillafüreden és a Palotaszállóban. Szerk.: Balogh Attila és Darázs Richárd. Miskolc: Észak-Keleti Átjáró Egyesület, 2020. 151 p.

A Palotaszálló és Lillafüred 75 évét Dobrossy István gazdag illusztrációkkal, archív fotókkal illusztrált képeskönyve mutatta be. A mostani kiadvány egyfajta kiegészítése és nem folytatása a 2005-ben kiadott albumnak, hiszen a kronologikusan szerkesztett helytörténeti munka után ezúttal egy sokféle megközelítésből és különböző időszakból mozaikszerűen felépülő kötet készült el sokak munkájaként. A könyv a jubileumi köszöntön túl tizenhat olyan izgalmas, érdekes, új történetet tartalmaz, amelyek kevesek által ismertek, és ezért kevésbé élnek a köztudatban. A kötetből megtudhatjuk, milyen filmeket forgattak Lillafüreden, hogyan zajlott itt 1939-ben a Nemzeti Filmhét és 1933-ban az Írók Gazdasági Egyesületének seregszemléje. Kiderül az is, milyen sportolási lehetőségeket biztosított a Hámori-tó, és milyen bejegyzéseket is őrzött meg a szálló vendégkönyve. Önálló fejezet foglalkozik azzal, hogyan végzett itt egyik áldozatával a perecesi sorozatgyilkosnő. Külön írásban kapunk választ arra, mi Rodolfo lillafüredi kártyatrükkje, és hogyan nyaralt itt családjával. Pogonyi Júlia naplójának részletei felidéznek a lillafüredi táj dicsérete mellett a háború poklát is. A jubileumi kiadvány Havasi István képeslapgyűjteményének felhasználásával készült. A kötetet a Palotaszálló vendégein és a turistákon kívül a 90 éves időutazásra felkészült, múlt emlékei iránt érdeklődők is haszonnal forgathatják. (ZL)

Kiss Tanne István: Az öröm hült helye. Játsszótérmaradványok Miskolcon. Átjáró könyvek 3. Miskolc: Észak-Keleti Átjáró Egyesület, 2021. 99 p.

Az Észak-Keleti Átjáró Egyesület tagjai már több mint egy évtizede figyelik a városkép változásait. Kiss Tanne István a Herman Ottó Múzeum fotósaként vonult nyug-

állományba. Önálló kiállításai, korábbi kötetei az épített környezet változásaira koncentráltak. Mostani könyvében a miskolci városrészek kiürült játszótereit, játszóteres utcaképeit, közterületeit dokumentálta 2010 és 2021 között készült, színes fényképfelvételével. Azokat a játszótereket mutatja be a kötet, amelyek a Kádár-korszakban születtek, betonból, korlátokból, láncokból építették őket. Még ugyan megvannak, de nem tudni, meddig. Ezeknek a játszótereknek már alig van funkciójuk, jelentősen amortizálódtak, az újak és modernnek mellett talán már nem is igazán használják őket, de korábbi generációk gyermekkorának fontos helyszínei voltak. Ezért is érezte szükségét a fotográfus megörökíteni objektívjével őket jelen – megette az idő vasfoga – állapotukban az Avastól a Vologda városrészig, mielőtt végleg eltűnnének. A kiadványhoz Bán András nyugalmazott egyetemi oktató írt előszót. A melléklet első tanulmányából arra is választ kapunk, hogyan vált korunkra ingerszegény környezetté a lakótelepi játszótér. A második írás a kama, a diósgyőr-vasgyári eredetű erszénylabdajáték történetét ismerteti, amely 2016-tól lett miskolci ciklum, azaz a Miskolci Települési Értéktár része. (ZL)

Klitsie-Szabad Boglárka – Varga Norbert: Hét esztendő, hét szempillantás. Csipkés Vilmos és más arlói mesemondók meséi. Budapest: Hagyományok Háza, 2022. 359 p.

Miközben mindenki a hagyományos népi kultúra eltűnéséről beszél, joggal hihetnénk,

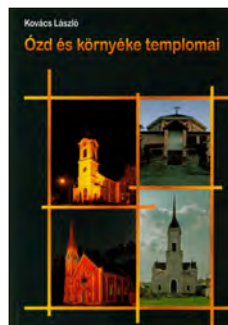
hogy a 21. században már nem léteznek olyan személyiségek, akiket érdemes ezzel a kérdéssel felkeresni. A kötet szerzői, akik többéves gyűjtőmunka eredményeként tették le az asztalra ezt a kötetet, cáfolják ezt a feltevést. Az Ózdhoz közeli Arló településen, a barkó vidéken találtak rá Csipkés Vilmos cigány mesemondóra, akinek repertoárja elrepíti a hallgatókat, olvasókat a tündérek világába és más mesebeli tájakra. Ezek a történetek olykor szívfa-csaróan szomorúságok, máskor megnevettetik a közönséget; van, amikor a tanulságos végkifejlet a ma embere számára is erkölcsi iránymutató. S hogy miből táplálkozott Csipkés Vilmos mesekultúrája, az kiderül, ha kézbe vesszük a kötetet, melyben számos további arlói mesemondóval is találkozunk. A kötet alapos bevezető tanulmányait (szám szerint tíz tanulmányt) követően Csontos Vilmos és más arlói mesemondók meséi olvashatók. Ezt követi a függelék a mesékhez készített jegyzetekkel, szójegyzékkel és a hivatkozott szakirodalom jegyzékével. A kötet újszerűségéért értékelhető, hogy két DVD-lemez is tartozik hozzá, és a QR-kód beolva-

sását követően további felvételek is elérhetők az érdeklődők számára. Külön figyelmet érdemel, hogy Bodgál Ferenc és Kiss Gabriella 1959–1960-as gyűjtéseit is felhasználták a szerzők, valamint a recens fotók mellett Bodgál Ferenc archív fotói is helyet kaptak az illusztrációk között. (BM)

Kmeth Jolán: Haza vágyom csendes kis falumba. Borsodgeszti kézimunkák és népszokások. A Szent Korona öröksége XXXVII. Budapest: Romanika Kiadó, 2022. 128 p.

A szerző 2010 óta él Borsodgeszten. 2011-ben kiállítást rendezett a kalotaszegi és a székellyföldi bútór- és templomfestési hagyományok ihlette kézműves munkáiból. Ekkor fogalmazódott meg a helyi asszonyok körében, hogy ők is szeretnék bemutatni, megismertetni kézimunkáikat másokkal. Kmeth Jolán a kiállításra készülve összegyűjtötte és lejegyezte a régi történeteket, helyi népszokásokat. Sőt a kézimunkákat felhasználásuk és az alkalmazott kézimunka-technikák szerint külön csoportosította, az értelmezést több helyen számos színes fotóval segítette és szemléltette. 2013 augusztusában így rendezte meg 42 kiállító munkáiból a *Borsodgeszti asszonyok kézimunkái* című kiállítást. Mindezek felhasználásával és eredményeként jelent meg ez a kötet, amelynek kéziratát 2021-ben a Magyar Néprajzi Társaság IX–X. Tradíció Néprajzi Gyűjtőpályázatának zsűrije kiválóra minősítette, és a Néprajzi Múzeum Etnológia Archívumában elhelyezte. (ZL)

Kovács László: Ózd és környéke templomai. H. n. [Ózd]: Kovács László, 2020. 112 p.

A szerző Ózd környékének önkéntes honismereti kutatója, rendszeres résztvevője a Lajos Árpád Honismereti Kör által meghirdetett és a megyei, Istvánffy Gyula honismereti gyűjtőpályázatnak. Pályamunkáit igyekszik nyomatásban is közzétenni, ez már a második könyve. Jelen kiadványban 13 ózdi és 11 Ózd környéki templom leírását olvashatjuk. A templomok bemutatását megelőzi egy rövid településtörténeti leírás. A templomok száma hűen tükrözi a térség lakosságának felekezeti megoszlását: 17 római katolikus, 1 görögkatolikus, 3 református, 2 evangélikus és 1 pünkösdistá templomot ismerhetünk meg a kiadványból. A templomok mellett említés szintjén kitér az ott fellelhető kápolnákra és Lourdes-i barlangokra is. Írását bőséges, saját fotókkal illusztrálja. (BM)

„Köszönet a múltért, hogy van jelenünk!” 60 éves a Tokaji Múzeum. Szerk.: Nagyné Bősze Katalin. Konferenciakötet a Tokajban 2022. 04. 22-én elhangzott előadások anyagából. Tokaji Múzeum kiadványai 2. Tokaj: Tokaji Múzeum Világörökségi Bormúzeum, 2022. 88 p.

A kiadvány a Tokaji Múzeum hat évtizedes fennállásának és működésének jubileuma alkalmából látott napvilágot, és a Tokaji Múzeum Világörökségi Bormúzeumában 2022. április 22-én megrendezett konferencián elhangzott tíz előadás szövege és színes képi anyaga kapott helyet benne. A konferencia és a kötet a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával valósult meg. Az összeállításból megismerhetjük az intézmény alapításától napjainkig eltelt időszakot, egykori múzeumvezetők itt kifejtett munkásságát, a múzeum honismereti tevékenységét és tudományszervező szerepét, Béres Béla (1912–1997) római katolikus pap és műgyűjtő életpályáját, a Világörökségi Bormúzeum alapításának körülményeit az akkor hivatalban lévő polgármester, Májer János visszaemlékezéséből. De a konferenciakötet a 17. századi Tokajra vonatkozó kiváltságleveleket, valamint a sátoraljaiújhelyi Kazinczy Ferenc Múzeumban őrzött tokaji fotóanyagokat és az aradi Alexandru D. Xenopol Megyei Könyvtárban található tokaji épületek kamarai tervrajzait is tartalmazza. (ZL)

Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 29. Újabb tanulmányok a romániai magyar néprajzkutatókról. Szerk.: Keszeg Vilmos – Szakál Anna. Kolozsvár: Kriza János Néprajzi Társaság, 2021. 344 p.

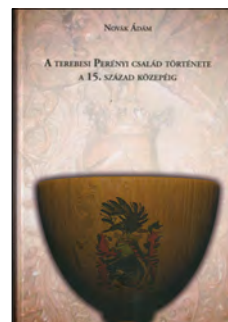
A kiadvány címéből ítélve annak semmi köze térségünkhöz, ám egyik tanulmánya kapcsán mégis felkeltetheti a helybéli honismerők érdeklődését is. Az említett tanulmány szerzője Marjalaki Kiss Lajos egykori abrudbányai polgári iskolai tanár munkásságáról, az *Abrudbánya és Vidéke* című lapban és másutt kifejtett publikációs tevékenységéről, valamint 1918-as meneküléséről és Miskolcra való érkezésének körülményeiről értekeznek, s közzéteszi a Herman Ottó Múzeumban fellelhető Marjalaki-hagyaték listáját (BM)

Miért éppen az Avasz? Szerk.: Darázs Richárd. Avasi Értéktár XV. Miskolc: Avasi Borút Egyesület, 2021. 39 p.

Miért éppen az Avasz? II. Szerk.: Darázs Richárd. Avasi Értéktár XVI. Miskolc: Avasi Borút Egyesület, 2022. 39 p.

A helytörténeti kiadványsorozat 2015 óta jelenik meg és foglalkozik Miskolc ikonikus városrészével, a történelmi Avassal. A sorozat mostani részeiből felfedezhetjük egy Avasra tervezett régészeti látogatóközpont tervezetét, a városrész morfológiáját és városszerkezeti integrálását, a pincesorra készített SWOT-elemzést, de megtekinthetjük a Mélyvölgy és Nagyavas pincesorainak homlokzatáról eredeti méretarányban készített fotómontázs-felvételeket is. Külön közlemény keresi a választ arra a kérdésre, hová tűnt az Avasz régmúlt dicsősége. Mindkét füzetben több írás fordít figyelmet a terület turisztikai fejlesztéséhez szükséges javaslatokra. Miskolc város főépítészenek és főmérnökének víziói mellett az Avasi kilátóban 2004 és 2006 között működő dzsesszpresszóval és tulajdonosával, valamint a *Bacchus bújja*, a *Luca vers* és a *Pinceköszöntő* című versekkel is megismerkedhetünk. A füzetek megjelenését az Agrárminisztérium, Miskolc Megyei Jogú Város Önkormányzata, a Hungarikum Bizottság, az Avasi Borút Egyesület, az Észak-Keleti Átjáró Egyesület és a Nemzeti Együttműködési Alap támogatta. (ZL)

Novák Ádám: *A terebesi Perényi család története a 15. század közepéig*. Debrecen: Debreceni Egyetem Felsőoktatási Intézményi Kiválóság „Magyarország a középkori Európában” Kutatócsoport és Printart-Press Kft., 2020. 289 p.

Az egykor a Perényiek által bírt füzéri uradalomhoz tartozó Mikóházáról származó Novák Ádám 2018-ban a terebesi Perényiekről írott értekezésével szerezte meg doktori fokozatát, ez a dolgozat képezi jelen munkának az alapját. A kötet sokrétű; pecsétani, numizmatikai, archontológiai, prozopográfiai és művészettörténeti, valamint régészeti kutatásokra is épül. A kötetből kiderül, miként kölcsönözött Perényi János magának a királynénak is, hogyan kerül az angol király jelvénye egy terebesi sírkőre, miként kerül több magyar címer egy 15. századi konstanzi címertekercsre, hogy kerülhetett a diósgyőri pálos

kolostorba Perényi-címeres padlótegla, és mit szállított Bártfa városa Moszkvába. A szerző áttekintést ad a família kegyes alapítványairól, válásos életéről, Perényi János életén keresztül pedig a tárnokmesteri hivatal működését is feltárja. Bemutatja a Zsigmond-kor báróinak életét a párizsi, velencei és sienai vendégeskedéstől a lengyel követségen át Zsigmond római koronázásáig és egy szentföldi zarándoklatig. A nagypolitika mellett nem feledkezik meg arról sem, hogyan működik egy uradalom: betekintést nyújt a birtokpererekbe, határjárásokba, hatalmaskodásokba. Több idősíkban ismerteti a család birtokait. A szerző a Debreceni Egyetem „Lendület” Magyarország a középkori Európában kutatócsoportjának tudományos munkatársa, a Déri Múzeum muzeológusa. A kötetben saját, többéves kassai, eperjesi, bécsi, lőcsei és varsói levéltári kutatásainak eredményeit teszi közzé, és ismeretlen hungarikákat is közöl Freiburgtól Ljubljanáig. (ZL)

Pácín. Fejezetek a község múltjából. Szerk.: Viga Gyula. Pácín: Pácín Község Önkormányzata, 2020. 424 p.

Többéves kutatómunka eredményeként született meg ez a kötet, mely a Bodroghöz egyik újabb településének gazdag adattára (a megelőző években,

évtizedekben Kisgéres, Nagytárkány és Cigánd településekről jelent meg Viga Gyula szerkesztésében hasonló tanulmánykötet). Jelen kötetben olvashatunk a település történeti tájhasználatáról (Frisnyák Sándor), az egykori birtokos nemes családokról (Szabó András), azon belül is részletesebben a 'Sennyey család históriájáról (Siska József), arról, milyen befolyással bírtak a 'Sennyeyek a falu népének életére (Bodnár Mónika), a falu 20. századi társadalmi kapcsolatrendszeréről és házassági köréről (Örsi Julianna), Pácín gazdasági kapcsolatrendszeréről (Molnár Csenge), 20. századi történetéről (Hajdú Ildikó), hagyományos és változó táplálkozási kultúrájáról (Knézy Judit), a szokáshagyományról és annak változásairól (Sz. Tóth Judit), táncagyományairól (Darmos István), a pácini hiedelmekről (Sz. Tóth Judit), virágkultúrájáról (Nagy Réka Anna) és a helyiek nyelvjárásáról (Balázs Géza). A kemény borítóval ellátott, tetszetős megjelenésű könyv a szerkesztő utószava szerint elsősorban a páciniak emlékezetének, identitásának megőrzését és erősítését szolgálja, de bizonyára nem tévedünk, amikor azt állítjuk, hogy a térség iránt érdeklődők körében és szakmai körökben is figyelemre tarthat számot. (BM)

Reiman Zoltán: Különleges történetek Miskolc múltjából. Miskolc: Miskolci Tükörkép Közéleti Egyesület, 2021. 146 p.

Hús érdekes és izgalmas, Miskolc gazdag történelmi múltjához köthető történetet tartalmaz a kötet. A lokálpatrióta negyedik könyvéből megismerhetjük Vásárhelyi István életútját, Borod Rózsáját, Vidats János párbajhóst, a tetemvári csodát, a pipisdombi „téglaesőt”, a Herman Ottó és Gyulai Pál közötti vadgalambpört, Farkas Bálint hazatérését, Zalán Endre vérbíró, a diósgyőri boszorkányok híres perét, a temetőben tartott esküvő régi zsidó népszokását, Csorba György munkásságát, Budai József életrajzát, a hejőcsabai Zsebesakadémia, Horváth Lajos életét, Rác György végrendeletét, a repülés úttörőjeként számon tartott diósgyőri esztergályostanoncot, lillafüredi buszbaleseteket, az angol trónörökös magyar huszárjait, Ruttkai Éva és Latinovits Zoltán szerelmét, Csizmadia Sándor miskolci épületekről készített makettjeit és azok rövid történetét. A kiadványt a szerzőn kívül Csöbör Katalin országgyűlési képviselő és Veres Pál Miskolc város polgármestere ajánlja a régi történetek iránt fogékony érdeklődők figyelmébe. (ZL)

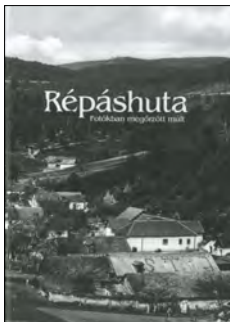
Reiman Zoltán: Vörösmarty városrészi kalauz. Hírességek és nevezetességek. Miskolc: Miskolc Város Közoktatásáért Közalapítvány, 2021. 19 p.

Reiman Zoltán: Vörösmarty városrészi kalauz. A Vörösmarty lakótelep és a Selyemrét története. Miskolc: Miskolc Város Közoktatásáért Közalapítvány, 2021. 18 p.

A Vörösmarty-lakótelep helyén a Gordonnak nevezett városrész állt, amelynek mesterségnevekkel megjelölt kis utcáiban, gyakran földszintes házakban 3600 ember élt. Az itt található házakat bontották le a Corvin utca – Mindszenti római katolikus temető – Király utca – Arany János utca (illetőleg a Széchenyi utca páros oldalának telekvégéig, az egykor itt folyó Szinva, illetve a Pece és Szinva összefolyása jelentette) határáig. A lakótelepet a Király utca osztja keleti és nyugati részre. A keleti részt Szinva–Népkert lakótelepnek, a nyugati részt Belvárosi lakótelepnek nevezték építésztervezői. A Miskolc Város Közoktatásáért Közalapítvány fenntartásában működő Célpont Közösségi Tér 2018-ban a *Vörösmarty Város-Rész-Vétel* című pályázat keretében tűzte ki célul, hogy közösségépítő programokkal segítse

elő az itt élők identitásának növelését, városrészhez való kötődését. A közös értékek felkutatására való törekvés két helytörténeti kiadvánnyal zárult. Ezekből felfedezhetjük a Vörösmarty-városrészen kívül a Selyemrét történetét, nevezetességeit, látványosságait, építészeti és természeti értékeit és az ide kötődő elődök legendáit, elfeledett történeteit. Mindkét füzet olvasmányos írások segítségével kalauzolja el olvasóit a városrészek egyediségébe és gazdagságába, garancia erre a *Szemlények Miskolc város történelméből* helytörténeti blog szerkesztője. (ZL)

Répáshuta. Fotókban megőrzött múlt. Szerk.: Novákné Mlakár Zsófia. *Répáshuta: „Az egészséges Életmódot, az Ifjúságért, Répáshutáért” Köz-alapítvány, 2020. 112 p.*

A Bükk hegység déli lankáin található Répáshuta leginkább erdőgazdálkodásra, legeltetésre alkalmas területére a 18. század második felétől a korábban Hutabércen és Kőhután dolgozó morvaországi munkások települtek. Megélhetésüket a fakitermelés, mészégetés és szénégetés biztosította, de fa- és mészfuvarozást is vállaltak a módosabb, igavonó állatokkal rendelkező fuvarosok. Az 1950-es évektől alapvetően megváltoztak a munkakörülmények, de az itt élők megélhetésének fontos alapját a fakitermelés mellett továbbra is az egyéb erdei iparágak jelentették egészen az 1980-as évek végéig. A *Répáshuta: egy szlovák falu a Bükkben* című, 1984-es múzeumi kiadvány megjelenése óta eltelt négy évtizedben nagy változások zajlottak le a település életében. 2014-ben a falu önkormányzata elhatározta, hogy a Herman Ottó Múzeum szakmai segítségével egy fotókiállítással szeretné segíteni a Répáshután egykor működő hagyományos erdei mesterségek és az ezt művelő lakosok emlékezetének megőrzését, hagyományaik átadását a fiatalabb generációk számára, valamint megismertetését a településre látogatókkal. A kezdeményezést támogató történész 2015 első négy hónapjában felhívást tett közzé a falu mesterségeit, mindennapi életét és a település arculatát bemutató fényképek összegyűjtésére. A felhívásra érkezett közel 1000 fotót a helyi önkéntes csoport tagjai digitalizálták, majd megtörtént a felvételek adatainak leírása és a rajtuk szereplő személyek, események, helyek azonosítása is. Ezt követően állt össze és nyitották meg 2015-ben a *Hagyományos erdei mesterségek képekben* című kiállítást a településen. A 2016-ban folytatódó gyűjtésnek köszönhetően, a faluban működő civil szervezet támogatásával újabb tablókkel bővült tovább a tárlat, amely napjainkban is látogatható. Az állandó kiállításon szereplő képek csak töredékét jelentik az egész gyűjteménynek. A most megjelent kötet alapját a tárlaton látható fotók képezik. A látványos album válogatva mutatja be a répáshutaiak

számára fontosnak tartott személyekkel, helyekkel, itt művelt tevékenységekkel kapcsolatosan összegyűjtött privát fotográfiákat. A kötet történeti értéke és haszna vitathatatlan. A borítón szereplő látkép kivételével a mű 223 db, javarészt az 1950-es és 1980-as évek között készült, kizárólag fekete-fehér fényképet tartalmaz. Közreadásuk tematikus csoportosításban (*Falukép, Répáshutaiak és a Bükk, Erdei munkák, Mészégetés, Szénégetés, A falu mindennapi élete, Átható életkedv, Ünnepi pillanatok, Katonaképek, Tekintetük kísér..., Portrék*), 10 fejezetben történt. A könyv előszavát Viga Gyula néprajzkutató, az *Egy fotógyűjtés margójára* tanulmányt a kötetet szerkesztő Novákné Mlakár Zsófia történész-muzeológus írta. A reprezentatív fotóalbum Répáshuta múltját, hagyományait, identitását szemlélteti, őrzi és örökíti tovább. (ZL)

Rožňava a Miškovec – priemyselné dedičstvo. Rozsnyó és Miskolc – ipari örökség. [Rozsnyó]: OZ Medza, [2020], 96 p.

A kötet Szlovákia és Magyarország együttműködésével és az Európai Unió támogatásával megvalósult Interreg pályázati projekt eredményeként született meg. Közreműködő szervezet a szlovák fél részéről a Rozsnyói Bányászati Múzeumhoz köthető OZ Medza, a magyar fél részéről a miskolci Észak-Keleti Átjáró Egyesület volt. A kötet a közreműködők és a projekt bemutatását követően Rozsnyóval és Miskolccal foglalkozó tanulmányokat tartalmaz, melyekben a szerzők – Balogh Attila, Bereczki Zoltán, Darázs Richard, Horváth Pavol, Kapusi Krisztián, Kolesárová Gabriela, Lackanič Pavol – felvillantják a két város ipari múltját, az ipari munkásság szabadidős tevékenységét, a munkáskolóniák életét, miközben igyekeznek párhuzamot vonni a két város életére, kultúrájára vonatkozóan. A tanulmányok szövege szlovák és magyar nyelven is olvasható. A kötetet számos archív fotó illusztrálja, a képaláírások is kétnyelvűek. (BM)

Selmeczi Kovács Attila: A sokarcú népi gazdálkodás. Budapest: Honismereti Szövetség, 2021. 208 p.

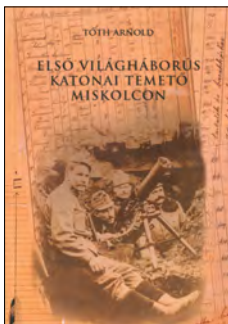
A szerző mintegy hatvan éve foglalkozik a paraszti gazdálkodás kutatásával. Jelen tanulmánykötet a témában korábban már megjelent írásainak ismételt közzététele. A tanulmánykötet három fejezete, a lapok terjedelmét tekintve mintegy fele érinti térségünket. Az ónodi tanulmány eredeti megjelenési helye *Ónod monográfiája*, Szendrő

város paraszti gazdálkodásáról szóló írásé *Szendrő monográfiája* volt. A nyomtatás termelékenységéről szóló tanulmány az Agrártörténeti Szemlében látott napvilágot 1971-ben. A tanulmánykötet egyúttal tisztelgés a szerző részéről két tanítómestere, a néprajztudomány két kiemelkedő személyisége, Balassa Iván és Gunda Béla emléke előtt, akik pályáján elindították, és a téma iránti fogékonyságát élesztgették. (BM)

Tanulmányok a magyarországi bolgár, görög, lengyel, örmény és ruszin nemzetiségek néprajzából. II kötet. Szerk.: Székely András Bertalan. Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, 2021. 185 p.

A címben felsorolt magyarországi nemzetiségekkel foglalkozó néprajzi, történeti, politikai földrajzi és művelődéstörténeti tanulmányoknak teret adó kötet kilenc tanulmányt foglal magába. Ezek közül három görög, kettő-kettő lengyel és örmény, egy-egy pedig bolgár és ruszin vonatkozású. Térségünk ez utóbbi révén érintett; a szerző egy elnéptelenedő, de újjászületni kívánó, egykori görögkatolikus ruszin települést, Tornabarakonyt, annak változó világát mutatja be, s a címdalonn is e falu fotója látható. Minden tanulmány végén az adott nemzetiség nyelvére lefordítva is olvasható a szöveg, a kötet legvégén pedig angol nyelvű összefoglalók vannak. (BM)

Tóth Arnold: Első világháborús katonai temető Miskolcon. A tetemvári hősi kistemető nyilvántartása. Forráskiadás. Miskolc: Háromkő Egyesület, 2021. 127 p.

A miskolci Hősök kis temetője a Tetemvár városrész temetődombján, a református Deszkatemetőtől és a Hősök temetőjétől néhány száz méterre, északnyugatra található. A sírokban az Osztrák–Magyar Monarchia soknemzetiségű hadseregének katonái nyugszanak, akiket 1914 ősztől 1915 kora tavaszáig a galíciai frontról sebesülten vagy fertőző betegen a miskolci barakk-kórházba szállítottak, és itt vesztették életüket. Melléjük számos polgári egyént is temettek, a kórház egészségügyi és ellátó személyzetének tagjait, akik ápolóként vagy más szolgálat közben kaptak el halálos kimenetelű fertőző betegségeket. A temető, a hazájukért hősi halált halt honvédek emlékhelye több évtizeden át a feledés homályába merült, erdő és gaz nőtte be a sírokat. 1991-ben a miskolci cserké-

szek kezdtek el a sírkövek felkutatását, az elburjánzott növényzet eltakarítását, a temető rendbetételét. 2017-ben Miskolc városa és a Honvédelmi Minisztérium közös pályázat keretében, állami támogatásból, nagyszabású temetőfelújítást hajtott végre a város első világháborús temetőiben, amelynek eredményeként a katonai sírkertek méltóképpen megújultak. A Hősök kis temetőjének rövid története képezi a kiadvány bevezető közleményét. A kötet forrásközlése négy forrás felhasználásával, összevetésével készült el. A kiindulópontot a cserkészek 2016-ig helyszínen rögzített sírkőadatai adták. A második forrást az a 630 személy adatait tartalmazó, sokáig elveszettnek hitt temetőkönyvi nyilvántartás jelentette, amely Dobrossy István (1946–2015) történész, levéltár-igazgató hagyatékából 2017-ben került elő. A harmadik forrás a Hősök temetőjének kataszteri térképe volt, amelyen a sírok számozás szerinti elhelyezkedése látható a temetőben. A negyedik, legteljesebb forrást Miskolc első világháborús halottainak anyakönyvi adatbázisa jelentette. A három levéltári forrás és a kiinduló helyszíni felmérés adatainak összevetése számtalan érdekes tanulsággal szolgált, ezt a történész-néprajzos szerző a *Forrásközlés* című tanulmányában foglalta össze. A tetemvári hősi kistemető nyilvántartása kivonatolt táblázatban, betűrendben közli Adler Oszkártól Zsurics Mátyásig 596 személy legfontosabb, tíz fő adatszoport összefésült, egyesített személyi adatait. A teljes adatbázis PDF-formátumban a kötetet kiadó Háromkő Egyesület honlapján érhető el. A tetemvári hősi kistemető megújulásához, mai állapotának kialakításához több mint másfél évtizedre és sok száz önkéntes elhivatott munkájára volt szükség. A kiadvány megjelenését Miskolc Megyei Jogú Város 2020. évi Kulturális Mecénás Alapja támogatta. (ZL)

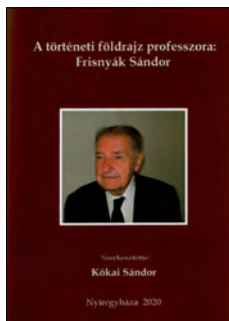
Tóth Arnold: Fejezetek a miskolci Tetemvár történetéből. Miskolc: Háromkő Egyesület, 2021. 23 p.

Tóth Arnold: Helytörténeti mozaikok a miskolci Jókai-városrész környékéről. Miskolc: Háromkő Egyesület, 2021. 26 p.

A Háromkő Egyesület Miskolc Megyei Jogú Város által meghirdetett *Helyi identitás és kohézió erősítése* pályázat keretein belül valósította meg a Jókai-lakótelepen közösségépítő programjait, *Jó a Jókain!* – közös programok, közös identitás címmel. A projekt részeként a *Kincskereső* programban helytörténeti gyűjtőmunkára, helyismereti előadásokra és közösségépítő játékokra került sor. Ennek a munkának a lezárása a két egymáshoz kapcsolódó

kiadvány. Mindkét kötet a kiállítás anyagára épül. Az első füzetből a tetemvári utcaneveket, a Szentpéteri kaput, a tetemvári baktort, tűzvétszekeret, piacot és a Búza teret ismerhetjük meg. Külön fejezetben olvashatunk a Deszkatemetőről, e temetőben található 24 védett sírról és a Hősök temetőjéről. Önálló rész foglalkozik a 17. század óta folyamatosan álló fatemplomok múltjával, az elsőtől az 1999-ben helyreállított, negyedik Deszkatemplomig bezárólag. A kötet utolsó írása Tetemvár szőlő-, bor- és pincekultúrájának kivonata. A második füzet az ortodox templom és a görög kereskedők történetével kezdődik. A Jókai-lakótelep emblematisz épületének, a Malomnak a kialakításába, valamint a vízi- és gőzmalmok történetébe külön fejezet nyújt betekintést. Az 1960–1990 közötti időszak a hazai városépítészetben a nagy lakótelepek, városrészek születésének korszaka. A miskolci panelépítkezés legdinamikusabb periódusa az 1972–1984 közötti bő évtized volt. Ekkor épült ki és készült el 1985-re mai formájában a Jókai-lakótelep is. A kiadvány zárófejezete a Weidlich-palota névadójával, építésének körülményeivel, a Fekete Kutya üzlettel, az Apolló mozival és a palotát tervező Hajós Alfréd miskolci munkásságával ismerteti meg olvasóját. Mindkét füzet városrészeire vonatkozó kronológiája az első Deszkatemplom építésének évével (1637) indul, és 2019-ig, a konkrét projekt elindulásáig terjed. (ZL)

A történeti földrajz professzora: Frisnyák Sándor. Szerk.: Kókai Sándor. Nyíregyháza: Nyíregyházi Egyetem Földrajztudományi Tanszéke, MTA Társadalomföldrajzi Tudományos Bizottság Történeti Földrajzi Albizottsága, Magyar Földrajzi Társaság Nyírségi Osztálya, 2020. 124 p.

85. születésnapjára köszöntötték pályatársai a jeles kutatót ezzel a kiadvánnyal, aki térségünk történeti földrajzának kutatása terén is sokat tevékenykedett. A közreadott írások – részben másodközlések, részben a születésnap rendezvényen elhangzott előadások szerkesztett változatai – a jubiláns tanári, tudományos kutatói és tudományos közéleti tevékenységével foglalkoznak. (BM)

Válogatás a régi Torna vármegye textilmintáiból. Gyűjtötte és szerkesztette: Gyarmati Éva. Baráti Kör Tornabarakonyért Alapítvány, 2019. 60 p.

A kiadóként jegyzett civil szerveződés, mely alapcéljai között említi a népi hagyományok megőrzését, felkutatását

és terjesztését, 2014 nyarán hímző-szövő tábort szervezett fiatalok részére, melynek keretén belül nyolc abaúj-tornai településen végeztek gyűjtőmunkát. Összességében közel ötszáz textil adatait rögzítették. Ez az anyag a Néprajzi Múzeum adatárában nyert elhelyezést. Ez a kiadvány válogatást nyújt ebből az anyagból jó minőségű fotók és a hozzájuk tartozó mintarajzok segítségével. A mintarajzokat követően a keresztszemes hímzés leírásának segítségével az arra vállalkozók akár ki is próbálhatják képességeiket, megtanulhatják az alapvető technikai fogásokat. A kötet végén a szerkesztő röviden bemutatja a falusi háztartások textilféleségeit, a gyűjtésre vonatkozó adatokat, és az alapvető szakirodalom jegyzékét is közli. (BM)

Valóságképek. Kondor Attila és Szabó Ábel párhuzamos kiállításai. Szerk.: Barkóczi Ákos. Miskolc: Herman Ottó Múzeum – Miskolci Galéria, 2022. 59 p.

Kondor Attila és Szabó Ábel közös kiállítása 2022. március 10-től május 8-ig volt látható a

Herman Ottó Múzeum – Miskolci Galéria Rákóczi-házában. A tárlaton a középkorú képzőművészgeneráció két jelentős alkotójának modern város- és tájképi ábrázolásai szerepeltek. A tájékoztató katalógust Sulyok Miklós *Valóságképek* című írása nyitja, amelyet Kondor Attila *A Feltétlenül nyíló ajtó* című írása követ. A következő rész az összes kiállított mű reprodukcióját – Kondor Attila 25 képét és Szabó Ábel 20 festményét – egymással vegyítve mutatja be, valamint Kondor Attila *Belső könyvtár* című 2018-as animációs filmjének adatait is közli. A tárlat katalógusa a képgrafika szakot végzett alkotók szakmai életrajzaival és műtárgyjegyzékkel zárul. A kiadvány a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával jelent meg, képanyagát kiállítási enteriőr-fotók is gazdagítják. (ZL)

ifj. Vass Tibor – Csák Lászlóné: Fejezetek Bánszállás-Bánya-telep történetéből. Ózd: Szeretet Gyermekai Alapítvány Ózdi Szép Szó Irodalmi Kör, 2020. 114 p.

A szerzőpáros dolgozata a helyi és megyei honismereti pályázaton is szép eredménnyel szerepelt. Ózd egy pusztulóban levő településrészének állít emléket ezzel a kiadvánnyal. Az 1870-ben létrehozott település lakói egymástól nagyon különböző, távoli vidékekről (Horvátország, Bukovina, Erdély, Morvaország)

verbuválódtak. Az elmúlt évtizedek során közösséggé kovácsolódtak. Az ott élők fő megélhetési forrása 1870–1935 között a bánya volt. A helyi bánya bezárását követően voltak, akik elköltöztek, de voltak, akik az ingázást választották. Az 1970-es évektől egyre inkább nyugdíjasok telepévé vált. Az 1980-as években hátrányos helyzetű családokat telepítettek Bánszállásra, akik képtelenek voltak betartani az emberi együttélés normáit, pusztítani, rombolni kezdtek, viselkedésükkel lehetetlenné tették az ott élők nyugodt életét, menekülésre kényszerítették őket. Ezzel megpecsételődött a telep sorsa, napjainkban „végstádiumban” leledzik. A könyv két forrásból táplálkozik: egyrészt a hét évtizedet meghaladó bánszállási életút tapasztalataira, másrészt könyvtári és levéltári kutatómunkára. (BM)

Wolf Mária: Hejőkeresztúr-Vizekköze. A tatárjárás régészeti emlékei I. Opitz Archaeologica 22. és Monográfiák a Szegedi Tudományegyetem Régészeti Tanszékéről 10. Budapest: Martin Opitz Kiadó és Szegedi Tudományegyetem Régészeti Tanszék, 2022. 289 p.

A kiadvány a Hejőkeresztúr határában 1995–1996-ban feltárt, a tatárjárás során elpusztult település régészeti anyagának bemutatását és elemzését, a lelőhely és a muhi csata lehetséges kapcsolatát tartalmazza. Az állatcsontanyag (Bárány Annamária), archeobotanikai (Gyulai Ferenc), archeometriai (Fórizs István, Wolf Mária és Mester Edit), metallográfiai (Barkóczy Péter), valamint mikroszkópos petrográfiai (Szilágyi Veronika, Józsa Sándor, Lukács Réka és Szepesi János) leletanyag részletgazdag, több szempontú ismertetése és kiértékelése a kötet tekintélyes terjedelmű része. A településszerkezet vizsgálata egyértelművé tette, hogy a falu élete a 10–11. században kezdődött és a 13. század közepéig tartott, ekkor volt a legnagyobb a kiterjedése. Élénk kereskedelmi kapcsolatait a leletek sokirányú elemzése igazolta. A nagy számú fémtárgy (köztük fegyverek, kardok, lemezpáncél, sodronyíngék) azonban arra utalnak, hogy a lakók váratlan támadás következtében hirtelen, pánik-szerűen hagyhatták el a helységet. A leletek korát és a lelőhely fekvését figyelembe véve ez a támadás a tatárjárással, pontosabban a muhi csatával azonosítható. A leletdokumentáció egészét tekintve megállapítható, hogy a lelőhelyen a muhi csatából menekülők régészeti hagyatéka keveredett egy Árpád-kori falu anyagi kultúrájának emlékeivel. A muhi csata és a magyar tábor helyszínét a kutatók nagy része Hejőkeresztúr területéhez köti. Ennek azonban a műben bemutatott, helyszínnel kapcsolatos újabb adatok ellentmondanak, így valószínű,

hogy a csata területét a Hejőkeresztúr–Muhi vonaltól keletre kell továbbra is keresni. A monográfiában szereplő régészeti leletanyag és az eredmények közzlése *A tatárjárás Magyarországon és a mongol hódítás eurázsiai összefüggései* című kutatási program keretében, a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal támogatásával valósult meg. A könyv a Nemzeti Kulturális Alap és az Árpád-ház Program támogatásával készült. (ZL)

Zelenák István: Az 1945-ben „málenkij robotra” elhurcolt tokajiak emlékére. Budapest: Tokajért Alapítvány, 2022. 34 p.

A kiadvány értékes adatokat tartalmaz a Tokajból és környékéről erőszakkal elhurcolt kommunizmus áldozatairól. 1945 januárjában 157 fő munkaképes német származású férfi és nő összeírását adta parancsba a szovjet Vörös Hadsereg parancsnokságának tokaji ügyeket intéző kapitánya az Ukrajna területén végzendő kényszermunkára. Kolobkov főhadnagy Lefler György járási főszolgabíróval és Tasnádi Ferenc nyugalmazott főjegyzővel tárgyalva megismerhette a helyi lakosság helyzetét. A tokaji vezetők a kezdeményezést magukhoz ragadva mindent elkövettek a tervezett létszám jelentős csökkentése érdekében. Indoklásuk szerint a község lakosságának tekintélyes része a Tisza-híd újjáépítésén és a hadiüzemé nyilvánított fűrésztelepen dolgozott, így máris kivették részüket a rendkívüli munkából. Lefler György és társa kitaró munkáját egyedülálló eredménnyel zárta: a megállapított létszámigényt 157-ről 31 főre sikerült csökkenteni, amelyhez önként további 4 fő csatlakozott. Külön fejezetben olvashatjuk a ma élő visszaemlékezők közléseit a málenkij robotra elhurcoltakról. Ebből kiderül, hogy 1946 elején újabb deportálás, majd két esetben politikai okból internálás is történt, amelyek érintettjei ugyancsak helyi lakosok voltak. A Magyar Nemzeti Levéltár Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár Sátoraljaújhegyi Fiókleveletárában megtalálható egy 30 fős, Tokajban, 1945. május 28-án keltezett, deportáltak neveit tartalmazó névsor, személyi adatokkal. A levéltári irat nem kutatható, mert védelmi időn belüli személyekről is tartalmaz adatokat, a dokumentumba kizárólag hozzátartozók nyerhetnek betekintést. A további írásokból Rudolf Erzsébet visszaemlékezését és Sternbach Irén kárpátaljai zsidó tanítónő és férje, Zelenák Lajos tragikus sorsát ismerhetjük meg. A témában végzett hosszas kutatómunka gyakorlati eredményeként született füzet a kulcsfontosságúnak tűnő és nehezen hozzáférhető forrásokat és adatokat igyekszik elérhetővé tenni. (ZL)